

How Much Matzah Do I Have to Eat? Part 1

I. מצה of מצוה

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קכ עמוד א

אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ומאי שנא מרור דכתיב על מצות ומררים בזמן דאיכא פסח יש מרור ובזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומררים מצה מיהדר הדר ביה קרא בערב תאכלו מצת ורב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה דרבנן

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קח עמוד א

איבעיא להו שמש מאי תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא מיסב אין לא מיסב לא שמע מינה בעי הסיבה שמע מינה

II. מוציא מצה

3. רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן ל

ולא נראה דמאי שנא פסח לענין לחם משנה משאר כל הימים טובים שלא יבצע (אלא) על שתי ככרות שלימים דהא דדרשינן לחם עוני לפרוסה היינו אותו לחם שיוצא בו ידי אכילת מצה אבל המוציא פשיטא דעל שלימים בעינן כשאר ימים טובים...הלכך נהגו העם לעשות שלש מצות... ומאותן שלש מצות יבצע השניה לשנים וישמור החציה לאפיקומן ויניח חציה בין שתי השלימות ועל הראשונה יברך המוציא ועל הפרוסה יברך על אכילת מצה ואוכלן ביחד מכל אחת כזית ומן השלישית יעשה כריכה כהלל דכיון דתיקון שלש מכל חדא נעביד בה מצוה חדא והרוצה לצאת ידי חובת שניהם יברך המוציא ועל אכילת מצה ויבצע מן השלימה ומן הפרוסה כאחד:

4. טור אורח חיים הלכות פסח סימן תעה

ויטול ידיו ויקח הקערה שהמצות בתוכה כסדר שהניחו השלימה למעלה והפרוסה תחתיה ויברך על השלימה המוציא ויבצע ולא יאכל עד שיברך על הפרוסה על אכילת מצה ויאכל משנים ביחד כזית מכל א' ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד יאכל של המוציא תחלה ואח"כ של אכילת מצה ומפני שיש מי שאומר שמברך על הפרוסה המוציא ועל השלימה על אכילת מצה לכך הרוצה לצאת ידי שניהם יאחוז שניהם ביחד ויברך המוציא ועל אכילת מצה מיד זה אחר זה ואח"כ יבצע משניהם ביחד ויאכל בהסיבה

5. פרישה אורח חיים סימן תעה

ויאכל משניהם ביחד כזית מכל אחת. צ"ע מאי שנא דאברכת המוציא צריך כזית יותר מכל ברכת המוציא דכל השנה ואפשר משום דנסתפק על איזו מהן יברך על אכילת מצה ומשום הכי מברכין אשתיהן ביחד שתי הברכות וכיון דכל אחד בספק ברכת אכילת מצה ואכילת מצה כשיעור כזית:

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעה סעיף א

יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם ביחד ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משניהם ביחד, ויטבלם במלח. הגה: ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה, דפת נקי אין צריך מלח. ויאכלם בהסיבה ביחד כזית מכל אחד, ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד, יאכל של המוציא תחלה ואחר כך של אכילת מצה

7. ביאור הלכה סימן תעה סעיף א ד"ה כזית מכל

אכן בעיקר הדבר תמוה מאד דלפי כל זה נפק לן דבר חדש דבלילה ראשונה צריך לאכול ב' כזית ולא מצינו זה בשום מקום וכל הני פוסקים דסברי דצריך ג' מצות לסדר לא הזכירו זה זולת הרא"ש והמרדכי ובש"ס לא נזכר אלא כזית השמש שאכל כזית ואף שאפשר לדחוק דעיקר שיעורא הוא בכזית ובדיעבד יוצאין בו מ"מ כל כי האי מילתא הוי ליה לתלמוד לפרושי ובאמת אף להני דמצריכים ג' מצות הוא רק משום לחם משנה וגם הא דהצריכו לכוין בברכה ראשונה על מצה אחת ובברכה ב' על מצה שניה הוא משום שאז יהיו המצות חבילות חבילות אבל גם לדידהו שתי המצות הם דבר אחד וכמו בשבת לחם משנה ומעיקר הדין יכול לאכול איזה שירצה רק משום דעל כל אחד מהמצות כוון בברכה טוב שיטעום מכל אחד אבל בודאי די בכזית אחד בצירוף משניהם וכ"ש לפי פשרת הפוסקים וכפי פסק המחבר שאוחז בשניהם ומכוין בב' הברכות על שניהם ביחד מכ"ש דאין צריך רק כזית אחד משניהם

8. משנה ברורה סימן תעה

(ט) כזית מכל אחד - מן הפרוסה בודאי צריך כזית דהא מברכין על אכילת מצה ואין אכילה פחותה מכזית אבל פרוסת המוציא הלא קי"ל דהמוציא מברכין אפילו על פחות מכזית וכנ"ל בסימן ר"י אלא משום דיש פוסקין שסוברין דברכת המוציא קאי על הפרוסה וברכת על אכילת מצה קאי על השלמה לכך צריך מכל אחת כזית.

(יא) ואח"כ של אכילת מצה - ובדיעבד אם אכל כזית אחד בין מהשלמה ובין מהפרוסה יצא:

III. כורך

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעה

ואחר כך נוטל מצה שלישיית ובוצע ממנה וכורכה עם המרור וטובלה בחרוסת. הגה: ויש אומרים דאין לטובלו, וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין. ואומר: זכר למקדש כהלל, ואוכלן ביחד בהסיבה. ומשביך על אכילת מצה לא יסיח בדבר שאינו מענין הסעודה עד שיאכל כריכה זו, כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו.

10. משנה ברורה סימן תעה

(טז) וכורכה עם המרור - וצריך כזית מצה וכזית מרור. וטעם כריכה זו כדי לצאת דעת הלל דס"ל דקרא דעל מצות ומרורים יאכלהו בהדי הדדי משמע ומ"מ לצאת רק בזה ידי אכילת מצה ואכילת מרור אי אפשר בזה"ז אפילו להלל דכיון דמרור בזה"ז דליכא פסח אינו רק מדרבנן וע"כ כשיאכלם ביחד אתי טעם מרור ומבטל לה לטעם מצה שהוא מדאורייתא אפילו בזה"ז ומשום זה צריך לאכול מתחלה כל אחד בפ"ע ואח"כ אוכל שניהם ביחד כדי לעשות זכר לזמן שהיה מקדש קיים והקריבו פסח ואז לפי דעת הלל היו אוכלים מצה ומרור ביחד: (כד) כדי שתעלה - ר"ל דהא עושין אנו זכר למקדש ואז היה עיקר המצוה רק בכריכה ולכן צריך שלא להפסיק כדי שתחול הברכה על הכריכה. ומ"מ אין זה אלא לכתחלה ובדיעבד אם סח בינתים א"צ לחזור ולברך על הכריכה:

IV. אפיקומן

11. רש"י מסכת פסחים דף קיט עמוד ב

אין מפטירין אחר מצה אפיקומן - שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח, וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה **לשם חובת מצה** אותה שלאחר אכילה, ועל כרחינו אנו מברכין על אכילת מצה בראשונה, (הואיל ובאה) [אף על פי שאינה באה] לשם חובה, כדאמר רב חסדא לעיל / ערבי פסחים / (קטו, א) גבי מרור דלאחר שמילא כריסו הימנו היאך חוזר ומברך עליו, הכי נמי גבי מצה, הלכך תרוייהו מברך ברישא, והדר אכיל מצה באחרונה בלא ברכה, אבל לא מרור דלאו חובה הוא.

12. רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן לד

...ולפי זה היה נראה שצריך לאכול עמה מרור וחרוסת כיון שהיא זכר מצה הנאכלת עם הפסח בכריכה ועליהן היה ראוי לברך [על] אכילת מצה אלא שכבר מילא כריסו ממנה וא"כ צריך לעשות כמו בזמן המקדש שהיו אוכלין הכל ביחד הלל וסיעתו ואף לרבנן מצוה לאוכלו ביחד אמנם תמיהני למה עושין כריכה בתחילה יספיק בכריכה אחרונה זכר למקדש **הלכך נראה לי דאותה מצה אינה לשם חובה אלא אוכלין אותה זכר לפסח שהיה נאכל על השובע באחרונה** ולפי שהוא זכר לפסח יש ליתן לה דין הפסח שלא לאכול אחריה. וא"צ עמה מרור וחרוסת.

13. שער הציון סימן תעז ס"ק ד

(ד) שמדעת רש"י ורשב"ם משמע דבאפיקומן יוצאין עצם המצוה דאכילת מצה אלא שתקנו לברך בתחלת הסעודה, וצריך באמת לכוון בברכה **לפטור גם האפיקומן**, ולדידהו בודאי צריך לחזור ולאכול בהסיבה:

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעז סעיף א

לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה כזית כל אחד, זכר לפסח הנאכל על השובע, ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו, ויהא זהיר לאכול קודם חצות.

15. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעז סעיף א

(א) כזית - ולכתחלה טוב שיקח שני זיתים אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו:

16. ב"ח אורח חיים סימן תעג

כתב במהרי"ל (סדר ההגדה עמ' קג ס' כא) דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן וכ"כ מהרש"ל (שו"ת סי' פח) ונראה **דהטעם הוא משום דראוי להחמיר לאכול אפיקומן שני זיתים על פי פירוש רשב"ם (ק"ט ב ד"ה אין מפטירין) אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח כמו שיתבאר לקמן בראש סימן תע"ז (עמ' קמ סע' ה ד"ה ומנהגינו) לכך הצריכו ליקח חלק הגדול נראה לי ודלא כמ"ש במהרי"ל (עמ' קטו ס' לח) משום חיוב מצוה ונאכל על השובע וגם כדי שביעה דטעמים אלו אין להם יסוד כנ"ל:**

V. Summary

מוציא מצה	כורך	אפיקומן	לכתחילה
כזיתים 2	כזית 1	כזיתים 2	כזיתים 2
כזית 1	כזית 1	כזית 1	כזית 1